

ก้าวไปด้วยกัน...สู่ความเสมอภาคทางการศึกษา •

EDQUITY MOVEMENT

พฤษภาคม 2567

LEARNING
ANYTIME
ANYWHERE
IN
FLEXIBLE
EDUCATION

หน้า

EDSTORY

ถึง...เพื่อนภาคีที่รักทุกท่าน

ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ที่ผ่านมา ภาคีหลายท่านคงได้เดินทางกลับภูมิลำเนาบ้านเกิดของตนเอง โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ การไปเยี่ยมครอบครัว รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ตามประเพณีของไทยที่สืบทอดมารุ่นสู่รุ่น ในห้วงของเทศกาลแห่งครอบครัวนี้ ทำให้เรานึกถึงวิธีการเดินทางกลับบ้านของแต่ละท่านที่อาจแตกต่างกันไปตามความสะดวกและความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัว อย่างเช่นหากจะเดินทางกลับบ้านที่เชียงใหม่ บางคนที่มีฐานะดีอาจเลือกที่จะขึ้นเครื่องบิน บางคนอาจสะดวกกับการขับรถส่วนตัว และบางคนเลือกที่จะใช้ระบบขนส่งสาธารณะที่มีความประหยัด เช่น นั่งรถไฟหรือรถทัวร์ แต่วิธีการเดินทางทั้งหมดนี้ต่างมีจุดหมายปลายทางถึงเชียงใหม่เหมือนกันแทบทั้งสิ้น

หากเราเปรียบเทียบวิธีการเดินทางกลับบ้านหาครอบครัวในเทศกาลสงกรานต์ ก็คงไม่ต่างอะไรกับ 'เส้นทางการศึกษา' ของเด็กไทย ที่พวกเราให้ความสำคัญต่อการเปิดโอกาสให้เด็กๆ ได้เลือกเส้นทางการศึกษาของตนเองที่มีความหลากหลาย ยืดหยุ่น สอดคล้องกับเป้าหมายชีวิตของแต่ละคน แต่ก็ถึง 'เป้าหมาย' ในการสำเร็จการศึกษาเช่นเดียวกัน

สังคมปัจจุบัน เด็กๆ จำนวนมากมีความแตกต่าง

หลากหลาย เด็กจำนวนหนึ่งมาจากครอบครัวที่มีฐานะที่ดี เด็กจำนวนหนึ่งครอบครัวอาจมีรายได้ที่ไม่สูงนัก แต่ปัจจัยทางเศรษฐกิจเหล่านี้ไม่ควรมีผลต่อความเสมอภาคในการบรรลุ 'เป้าหมายทางการศึกษา' ของเด็กแต่ละคน ระบบการศึกษาจึงควรมีความยืดหยุ่น มีทางเลือกที่หลากหลาย และมีกลไกสนับสนุนเด็กเป็นรายบุคคล เพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาให้แก่เด็กเยาวชนไทยทุกคนได้ เพราะพวกเขาล้วนมีความฝัน และเป้าหมายทางการศึกษาของตนเอง ซึ่งล้วนแต่จะช่วยสนับสนุนอนาคตของประเทศไทยให้มีการเจริญเติบโตก้าวหน้าได้อย่างยั่งยืน ไม่เกิดปรากฏการณ์ The Lost Einsteins หรือการสูญเสียช้างเผือกในประเทศไทยมากดังที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆ ทั่วโลก

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) อยากขอเชิญชวนเพื่อนภาคีทุกท่านมาร่วมกันคิดว่า ทำอย่างไรให้การศึกษาไทยนั้นสามารถมุ่งเน้นไปที่แก่นแกนของคำว่าการศึกษาโดยไม่จำเป็นต้องเด็กทุกคนจะต้องเข้าสู่วิถีหรือกระบวนการศึกษาที่เหมือนกันทั้งหมด ไม่จำเป็นต้องเดินบนเส้นทางเดียวกัน ใช้พาหนะแบบเดียวกันเสมอไป หรือใส่ 'เสื้อโหล' แบบเดียวกันอย่างที่หลายคนเรียกว่า 'One Size Fits All' จนทำให้เกิดการจรรยาบรรณติดขัดในระบบการศึกษา กลายเป็นทางเดินแบบคอกขวิดที่บีบอัดให้เด็กๆ ต้องเดินบน

“
ทำอย่างไรให้การศึกษไทยมุ่งเน้นไปที่แก่นแกนของคำว่าการศึกษา
โดยไม่จำเป็นว่าเด็กทุกคนจะต้องเดินบนเส้นทางเดียวกัน
ใช้พาหนะแบบเดียวกัน หรือใส่ ‘เสื้อโหล’ แบบเดียวกัน
อย่างที่หลายคนเรียกว่า ‘One Size Fits All’ จนทำให้เกิดการจรรยา
ติดขัดในระบบการศึกษา กลายเป็นทางเดินแบบคอคบด
ที่บีบอัดให้เด็กๆ ต้องเดินบนถนนสายเดียวกัน
ภายใต้ความสำเร็จทางการศึกษาที่มีรูปแบบเดียว
”

ถนนสายเดียวกัน ภายใต้ความสำเร็จทางการศึกษา
ที่มีรูปแบบเดียวกันเท่านั้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งตัว
เด็กนักเรียนและผู้ปกครองเองที่จำเป็นต้องออกจาก
‘ระบบที่แข็งตัว ไม่ยืดหยุ่น’ และละทิ้งเป้าหมาย
ทางการศึกษาของตนไปก่อนเวลาอันควร

ดังนั้น คำถามที่ 2 ที่ตามมาคือ ทำอย่างไรการศึกษา
ของไทยจึงจะมีความ ‘ยืดหยุ่น’ และสามารถสร้าง
‘ทางเลือก’ ที่มีความหลากหลาย เหมาะสมกับบริบท
ชีวิตของเด็กแต่ละคน

ทำอย่างไรให้ระบบการศึกษายืดหยุ่นพอที่จะปรับตัว
เข้าหาเด็กได้ มากกว่าที่จะให้เด็กต้องปรับตัวเข้าหา
ระบบการศึกษาตลอดเวลา

หากแก่นของการศึกษาที่แท้จริงคือการเรียนรู้ และ
ปรับตัว การศึกษาจะสามารถเรียนรู้และปรับตัว
เข้าหาเด็กได้บ้างได้หรือไม่? โดยไม่ปล่อยให้เด็กไร้ทาง
เลือก และจำต้องเลือกที่จะออกจากระบบการศึกษา
ในที่สุด เด็กทุกคนไม่จำเป็นต้องเก่งวิชาการเสมอไป
หากเขาอยากเป็นนักฟุตบอลทีมชาติก็ควรได้เข้า
โรงเรียนกีฬา หากมีใจรักทางศิลปะ ดนตรี การทำ
อาหาร ก็ควรมีเส้นทางรองรับที่หลากหลาย และ
ผลักดันให้เขาไปให้สุดในสิ่งที่เขาทำได้ดีที่สุด เจียรไน
ให้เขาเดินไปถึงเป้าหมายสูงสุดทางการศึกษานั้นได้

หากน้องต้องการทำงานไปด้วย เรียนไปด้วย
หากน้องต้องเรียนด้วยการเรียนการสอน
แบบทวิ-พหุภาษา
หากน้องจำเป็นต้องเรียนร่วมในโรงเรียนที่มี
ครูการศึกษาพิเศษ
หากน้องจำเป็นต้องเรียนที่บ้านด้วยเหตุผล
ความจำเป็นด้านสุขภาพ
หากน้องต้องการทุนการศึกษาเพื่อเรียนให้สูงสุด
ตามศักยภาพของน้อง
หากน้องต้องเรียนไปด้วย เดินสายแข่งขันหรือเป็น
ตัวแทนประเทศไทยด้านดนตรี ศิลปะ ฯลฯ ไปด้วย
ระบบการศึกษาไทยจะมีพื้นที่ให้น้องๆ เหล่านี้
บรรลุเป้าหมายการศึกษาสูงสุดของตัวเอง
ครบครัน และประเทศไทยได้หรือไม่

บุคลากรในระบบการศึกษา รวมถึงพ่อแม่ผู้ปกครอง
ชุมชน สังคม ต้องมองเห็นถึงความสำคัญของการ
ศึกษาที่ยืดหยุ่นหลากหลายตามความสามารถของ
เด็กที่แตกต่างกัน แล้วนำสิ่งเหล่านั้นมาเป็นสารตั้งต้น
สร้าง ‘ระบบการศึกษาที่ยืดหยุ่น’ โดยที่พวกเขา
ไม่จำเป็นต้องสวมเสื้อโหลแบบเดียวกันอย่างที่เคย
เป็นมา

ถ้าระบบการศึกษาคือแม่พิมพ์ของชาติ เราจะมีแม่พิมพ์
ที่ยืดหยุ่นหลากหลายสำหรับเด็กๆ ทุกคนได้หรือไม่?

เราจะเปลี่ยนความหลากหลายเป็นพลัง เพื่อ
การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ทุกคนต้องการ
ได้หรือไม่?

อนาคตระบบการศึกษาจะยืดหยุ่นเพียงพอ จนไม่มี
คำว่าเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษาอีกแล้ว
ได้หรือไม่?

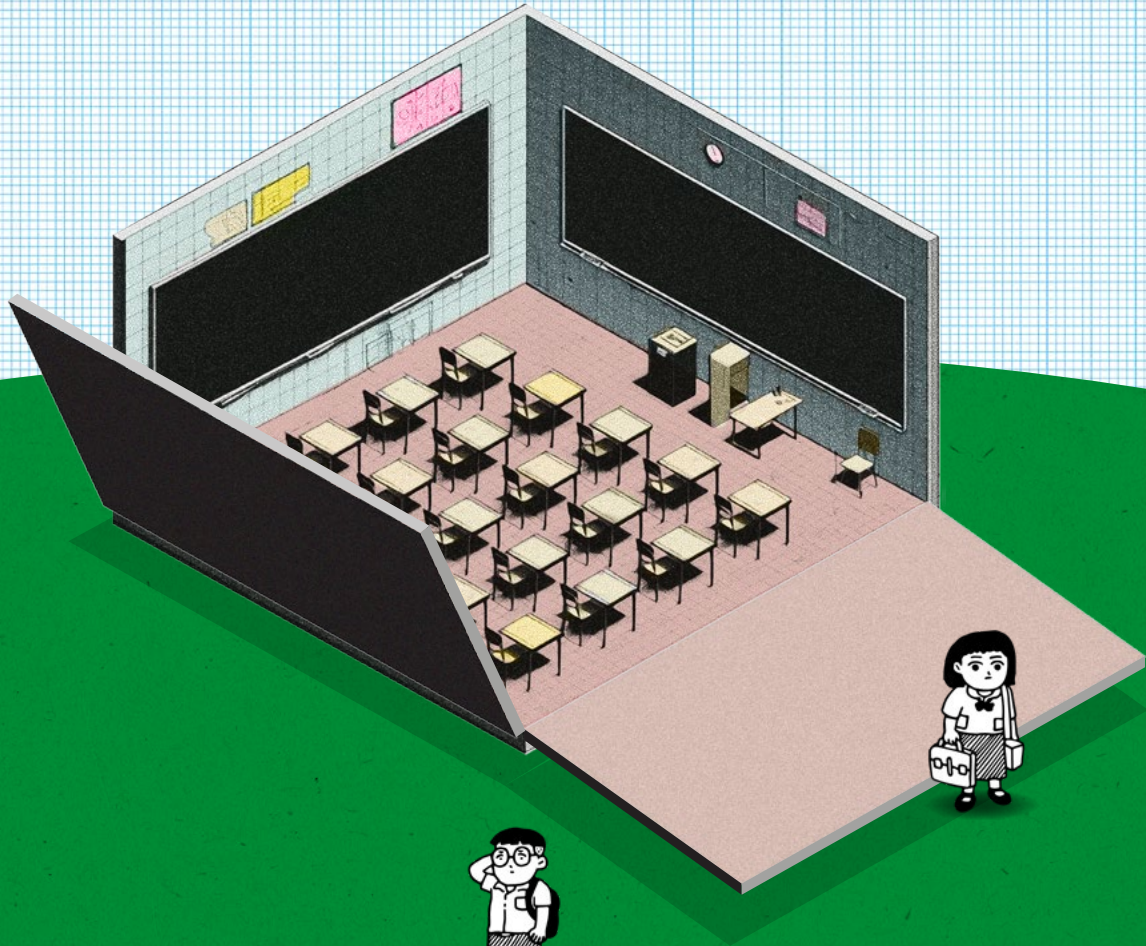
เราจะช่วยให้เด็กเยาวชนได้รับการศึกษาในรูปแบบที่
สอดคล้องกับชีวิตและเป้าหมายที่แตกต่างหลาก
หลายของเขา โดยไม่ถูกบังคับทางเศรษฐกิจ สุขภาพ
และความห่างไกลมาเป็นอุปสรรคได้หรือไม่?

การศึกษาที่เสมอภาค อาจมิใช่การศึกษาที่ทุกคนได้
ใส่ ‘เสื้อโหล’ เหมือนกัน แต่คือการศึกษาที่ทุกคนมี
โอกาสทางการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและสอดคล้องต่อ
ชีวิตและเป้าหมายของแต่ละคนได้อย่างยั่งยืน

ก้าวไปด้วยกัน...
สู่ความเสมอภาคทางการศึกษา

ไกรยศ ภัทรภาวนา

INSIDE OUT & OUTSIDE IN

การศึกษายืดหยุ่น โอบอุ้มเด็กหลุดจากระบบ

ภารกิจลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของรัฐบาลชุดปัจจุบัน ได้จัดให้มีโครงการ ‘Thailand Zero Dropout’ โดยมีเป้าหมายเพื่อลดจำนวนเด็กที่หลุดออกจากระบบให้เหลือ ‘ศูนย์’ สิ่งสำคัญที่ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องทำความเข้าใจร่วมกันคือ การพาเด็กกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาไม่ได้หมายความว่าจำเป็นต้องเป็นการศึกษาในห้องเรียนสี่เหลี่ยมแต่เพียงเท่านั้น หากต้องเป็นการศึกษาที่ยืดหยุ่น มีทางเลือกที่หลากหลาย ตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียน ไปจนถึงสอดคล้องกับบริบทชีวิตของนักเรียนที่มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่

สิ่งที่กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) พยายามนำเสนอเพื่อให้โครงการ Thailand Zero Dropout บรรลุตามวัตถุประสงค์ คือการตีโจทย์คำว่า ‘การศึกษาที่ยืดหยุ่น’ และชี้ให้เห็นความเป็นไปได้ว่าการเรียนการสอนในรูปแบบนี้จะสามารถตอบโจทย์ชีวิตของนักเรียนได้ ช่วยลดจำนวนการหลุดออกจากระบบการศึกษา โดยสลายปมคำว่าการศึกษาในระบบ หรือนอกระบบ แต่เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นมีทางเลือก กสศ. จึงขอเชิญชวนให้เพื่อนภาคีการศึกษาพร้อมเปิดมุมมองใหม่นี้ไปด้วยกัน

“

รัฐบาลมุ่งมั่นให้เด็กทุกคน
ไม่หลุดจากระบบการศึกษา
เราตั้งเป้าหมาย Zero Dropout
แก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา
พัฒนาการเรียนที่ยืดหยุ่น
ให้ตรงความต้องการ เน้นทักษะอาชีพ
และทักษะชีวิต ใครที่หลุดจากระบบ
จะให้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษา

”

คำแถลงของนายเศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรี
เนื่องในวันเด็กแห่งชาติ 2567

เจตนารมณ์ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ

ปัจจุบันสถาบันการศึกษาจำนวนมากไม่น้อยอาจยังมีข้อกังวลอยอยู่ว่า การจัดการศึกษารูปแบบอื่นที่นอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบจะขัดต่อระเบียบข้อบังคับหรือไม่ ก่อนอื่นอาจต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจนิยามของการศึกษาตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มาตรา 15 ที่ระบุไว้ชัดเจนว่า “การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ... สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้ง 3 รูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ ไม่ว่าจะเป็ผลการศึกษาในสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน”

พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 15 เปิดโอกาสให้
**“การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ สถานศึกษาอาจจัด
 การศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้ง 3 รูปแบบก็ได้”**

นอกจากนี้มาตรา 12 ระบุด้วยว่า ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน
 ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งในแง่นี้ยังครอบคลุม
 ถึงการจัดตั้ง ‘ศูนย์การเรียนรู้’ อันหมายถึงสถานศึกษานอกโรงเรียนด้วยเช่นกัน

ตามกฎหมายระบุว่าด้วยสิทธิขององค์กรชุมชนและองค์กรเอกชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียนรู้
 พ.ศ. 2555 ระบุว่าศูนย์การเรียนรู้เป็นการศึกษาสำหรับผู้ซึ่งขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาในระบบปกติ เพื่อ
 ให้มีความยืดหยุ่น คล่องตัว มุ่งเรียนรู้จากสถานที่จริง แหล่งเรียนรู้ในเขตพื้นที่ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ศูนย์การเรียนรู้ยังสามารถพัฒนาหลักสูตรขึ้นเองได้ อาจจัดการศึกษาแบบคละชั้น คณะอายุ หรือจัดให้มีการ
 ศึกษาร่วมกับสถานศึกษาอื่น โดยมีข้อตกลงร่วมกันและเทียบโอนผลการเรียนซึ่งกันและกันได้

“การวัดผลและประเมินผลผู้เรียนของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ศูนย์การเรียนรู้วัดผล
 และประเมินผลตามสภาพจริงของพัฒนาการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล กรณีที่มีการจัดการเรียนรู้ร่วมกับ
 สถานศึกษาอื่น ให้มีการวัดผลและประเมินผลร่วมกัน”

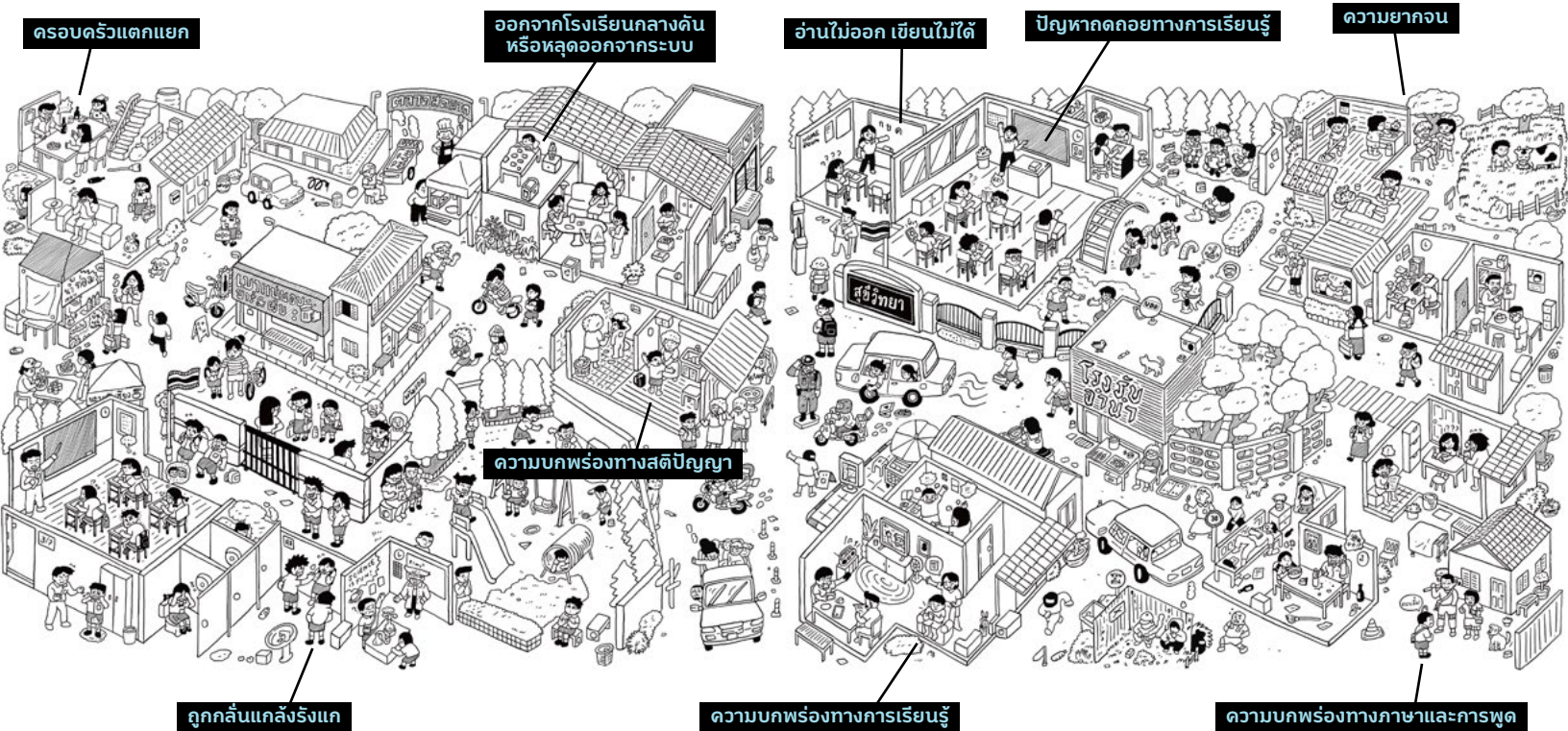
หัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นสำหรับเด็กนอกระบบคือ การเทียบโอนผลการเรียน ซึ่งต้องคำนึง
 ถึงหลักความเป็นธรรม โปร่งใส และมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ โดยให้พิจารณาจากเอกสารหลักฐานการศึกษา
 หรือหลักฐานอื่น รวมถึงประเมินจากความรู้ ความสามารถ ทักษะ หรือประสบการณ์ของผู้เรียน ด้วยเครื่องมือ
 และวิธีการที่หลากหลาย คำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

เพราะเด็กมีความต้องการต่างกัน การศึกษาจึงต้องปรับตัวเข้าหาเด็ก

หากถามว่าทำไมจึงต้องจัดการศึกษาให้มีความแตกต่างหลากหลายรูปแบบ คำตอบก็คือ เพราะเด็กแต่ละคนล้วนมีความต้องการ ความถนัด ความสนใจ รวมถึงมีข้อจำกัดและเงื่อนไขชีวิตที่แตกต่างกันไป

ข้อมูลจากงานวิจัย กสศ. โครงการโรงเรียนพัฒนาตนเอง หรือ TSQP (Teacher and School Quality Program) ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2562-2566 โดยมีโรงเรียนขนาดกลางในสังกัด สพฐ. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เข้าร่วมการดำเนินงานกว่า 700 แห่ง ใน 41 จังหวัด ครอบคลุมทั้ง 4 ภูมิภาค ได้ทำการสำรวจสภาพปัญหาที่เด็กนักเรียนกำลังประสบอยู่ โดยได้จำแนกนักเรียนกลุ่มเสี่ยงออกเป็น 9 กลุ่มปัญหา ได้แก่ 1) ปัญหาความยากจน 2) ปัญหาครอบครัวแตกแยก 3) ปัญหาถดถอยทางการเรียนรู้ 4) ความบกพร่องทางการเรียนรู้ 5) ปัญหาอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ 6) ออกจากโรงเรียนกลางคัน หรือหลุดออกจากระบบ 7) ปัญหาถูกลั่นแกล้ง 8) ความบกพร่องทางสติปัญญา และ 9) ความบกพร่องทางภาษาและการพูด

ที่มา: ผลสำรวจจากงานวิจัย กสศ. ในโครงการโรงเรียนพัฒนาตนเอง (Teacher and School Quality Program: TSQP)

จะเห็นว่าการทำความเข้าใจสภาพปัญหาของเด็ก นับเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่จะนำไปสู่การออกแบบการศึกษาที่สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของเด็กแต่ละกลุ่ม ด้วยเหตุนี้การศึกษาจึงไม่ควรที่จะกำหนดตายตัวเพียงรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

ทั้งนี้ กสศ. ได้ร่วมกับ 3 กระทรวงหลักคือ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม บูรณาการการทำงานสำรวจเด็กเยาวชนวัย 3-18 ปีที่ไม่มีรายชื่อในระบบการศึกษา ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 1,025,514 คน และพบว่ามึลักษณะปัญหาที่หลากหลาย ดังนั้นการสร้างโอกาสการศึกษาที่ยืดหยุ่นจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถพาเด็กกลับเข้าสู่การศึกษาได้

ปัญหาเด็กหลุดออกจากระบบการศึกษาเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ ทั้งปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ความยากจน การย้ายถิ่นฐานตามความจำเป็นของครอบครัว ปัญหาการตั้งครุภัณฑ์ในวัยเรียน ปัญหาด้านสุขภาพและการดูแลพ่อแม่ที่เจ็บป่วย นักเรียนบางคนต้องขาดเรียนบ่อยจนไม่มีสิทธิ์สอบ เพราะต้องช่วยทำงานแบ่งเบาภาระผู้ปกครอง จนสุดท้ายต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน ทำให้ไม่สามารถเรียนจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เมื่อไม่มีวุฒิการศึกษาจึงขาดโอกาสที่จะได้ทำงานที่มีรายได้สูงขึ้น กลายเป็นวงจรความยากจนที่ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น

ปัญหาเหล่านี้ไม่เพียงส่งผลกระทบต่อคนในระดับบุคคลหรือครอบครัว หากยังกระทบต่อการเสียโอกาสทางเศรษฐกิจของประเทศ เพราะขาดทรัพยากรมนุษย์ในการขับเคลื่อนและพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้ติดอยู่ในกับดักประเทศรายได้ปานกลาง

การค้นหานวัตกรรมทางการศึกษาและรูปแบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นเพื่อรองรับเด็กกลุ่มเสี่ยงจึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยหยุดยั้งวงจรความเหลื่อมล้ำและสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาได้

กล่าวได้ว่า การศึกษาที่ยืดหยุ่นต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ กระบวนการจัดการศึกษา การจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรม จึงต้องมุ่งส่งเสริมและเติมเต็มศักยภาพให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามความสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคล ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง กระทั่งเกิดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา (anytime anywhere)

อ่านเพิ่มเติม: ‘นครพนมโมเดล’ เปิดสู่การศึกษาทางเลือกเพื่อ ‘วุฒิการศึกษา’ ให้เด็กๆ กล้าที่จะกลับมามีความฝันอีกครั้ง

ตัวอย่างการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น ตอบโจทย์ชีวิตผู้เรียน

การจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับทุกคนนั้นไม่ได้มีเพียงรูปแบบเดียว ดังเห็นได้จากตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น ได้แก่ ‘นครพนมโมเดล’ ภายใต้ความร่วมมือระหว่างกลไกระดับจังหวัด กับสำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ซึ่งเป็นโครงการแก้ไขปัญหาคะดกนอกระบบการศึกษาและเด็กตกหล่นเพื่อพัฒนาการศึกษาและคุณภาพชีวิต โดยมีนครพนมเป็นจังหวัดนำร่อง และขยายผลต่อยอดไปสู่อีก 6 จังหวัด ได้แก่ อุบลราชธานี ตาก กาญจนบุรี ตรัง สงขลา และปัตตานี

‘ให้วุฒิการศึกษา เป็นใบเบิกทางสู่นาคต’ นครพนมโมเดล

อีกตัวอย่างที่น่าสนใจ ได้แก่ นวัตกรรม ‘โรงเรียนมือถือ’ โดยความร่วมมือระหว่างศูนย์การเรียนรู้ CYF (Children and Youth Development Foundation) ร่วมกับ กสศ. คณะกรรมการการศึกษาธิการจังหวัดนครพนม สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครพนม และภาคีเครือข่ายพัฒนาเด็กนอกระบบจังหวัดนครพนม ซึ่งได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนผ่านแอปพลิเคชันและแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Facebook, TikTok, Line, Google Classroom เพื่อให้เด็กสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้ตามความสนใจทุกที่ทุกเวลา โดยมีกลุ่มเป้าหมายหลักคือ เด็กมัธยมศึกษาตอนต้นที่ส่วนใหญ่เป็นเด็กนอกระบบและเด็กที่ถูกปล่อยตัวจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก

อ่านเพิ่มเติม: “โรงเรียนมือถือ” นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ทุกที่ทุกเวลา

สำหรับการส่งเสริมการศึกษาให้กับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์หรือเด็กชายขอบในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งมีอุปสรรคในด้าน การสื่อสาร การใช้ภาษาไทยและภาษาถิ่น กสศ. จึงได้มุ่งผลิตนักศึกษาภายใต้โครงการ ‘ทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น’ เน้น การสร้างครูรุ่นใหม่กลับไปพัฒนาท้องถิ่นบ้านเกิดของตนเอง โจทย์แรกที่ต้องคลี่คลาย คือการทำให้เด็กทุกคน เข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างเสมอภาคบนพื้นฐานของความแตกต่างหลากหลาย ทั้งภาษา วัฒนธรรม รวมถึงวิถี การดำรงชีวิต โดยเฉพาะเรื่อง ‘ภาษา’ ที่ต้องคำนึงถึงความหลากหลาย เพราะผู้คนไม่ได้ใช้ ภาษาไทยเพียงภาษาเดียว

โจทย์ดังกล่าวได้นำมาสู่การจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ ‘ภาษาแม่เป็นฐาน ในบริบทของทวี-พหุภาษา’ (Mother Tongue-Based Multilingual Education: MTBMLE Training) โดยความร่วมมือระหว่างสำนัก พัฒนาคุณภาพครูและสถานศึกษา กสศ. ร่วมกับ Creativity, Culture and Education (CCE) และมูลนิธิภาษาศาสตร์ประยุกต์ (Foundation For Applied Linguistics) จัดกิจกรรมอบรม สร้างเสริมทักษะให้กับนักศึกษาทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น เพื่อเตรียมความพร้อม ให้นักศึกษาคู ก่อนที่กลับไปทำหน้าที่ครูฝึกสอน ณ โรงเรียน ดันสังกัดตามภูมิลำเนาของตนเอง

อ่านเพิ่มเติม: ‘ข้ามกำแพงภาษา’ เพื่อพัฒนาผู้เรียน ‘ติดขั้นสูง’ ติดตาม นศ.ครูรัก(ษ์)ถิ่น แต่งเติม ทักษะทวิภาษาสำหรับงานสอน

อ่านเพิ่มเติม: กสศ. ขับเคลื่อน การศึกษาสายอาชีพสู่การมีงานทำ ส่งเสริมสังคมเสมอภาคด้วย ‘ทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง’ สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างการจัดการศึกษายืดหยุ่นสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ (พิการ) โดยโครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูงของ กสศ. ที่สนับสนุนให้นักเรียนที่มีความต้องการ พิเศษได้รับโอกาสในการศึกษาอย่างเต็มศักยภาพ พร้อมกับแสวงหาความร่วมมือกับ หน่วยงานภาคเอกชนในการรับนักเรียนกลุ่มเข้าฝึกประสบการณ์อาชีพ เพื่อสร้างโอกาสในการ ทำงานอย่างเท่าเทียมเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป สามารถเข้าถึงอาชีพ พึ่งพาตนเองได้ ดำรงชีวิต อย่างมีศักดิ์ศรี และอยู่ร่วมในสังคมอย่างเป็นปกติสุข

‘เรียนไม่ได้หรือไม่เคยปรับ’: สสำรวจการศึกษาใน ‘เด็กพิเศษ’ ที่ไม่เคยพิเศษในระบบการศึกษาไทย กับ ชนิศา ดันติเฉลิม

นอกจากนี้ ข้อมูลจากการทำงานของ กสศ. ร่วมกับเยาวชนนอกระบบการศึกษา ภายใต้โครงการพัฒนาการเรียนรู้สำหรับเยาวชนนอกระบบการศึกษา ปี 2566 ด้วยการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งจำเป็นต้องมีการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น เพื่อรองรับเด็กนักเรียน 4 กลุ่ม ได้แก่

- 1. กลุ่มพ่อแม่วัยรุ่น** คือกลุ่มที่มีความเปราะบางมากกว่าตาเห็น ทั้งในแง่ทัศนคติเรื่องเพศ สิทธิในเนื้อตัวร่างกาย อนามัยเจริญพันธุ์ ระบบบริการและสวัสดิการที่เกี่ยวข้อง
- 2. กลุ่มพื้นที่ชายแดน** เด็กกลุ่มนี้ต้องเผชิญกับสถานการณ์ความรุนแรงชายแดน ความซับซ้อนทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ และสิทธิมนุษยชน
- 3. กลุ่มสร้างเสริมซ่อมพื้นที่ปลอดภัยและระบบนิเวศการเรียนรู้** คือกลุ่มที่ต้องการพื้นที่ปลอดภัยทางกายภาพ พื้นที่ปลอดภัยทางใจ ระบบนิเวศที่เอื้อต่อการเรียนรู้
- 4. กลุ่มชุมชนเมือง** การแก้ปัญหาของเด็กที่อยู่ในพื้นที่เปราะบางกลางชุมชนเมือง จำเป็นต้องอาศัยกลไกการทำงานที่แตกต่างออกไป ผู้ที่เกี่ยวข้องในระบบการศึกษาต้องหาวิธีคิดและมุมมองในการขับเคลื่อนประเด็นการศึกษาให้กับเด็กกลุ่มเปราะบางดังกล่าว

บันได 6 ขั้น สู่การจัดการศึกษา

เป้าหมาย

การจัดการศึกษา 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ หมายถึง การจัดการการศึกษาแบบองค์รวม และผสมผสาน ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ชุมชน และมีความยืดหยุ่น คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและสภาพปัญหาของผู้เรียน เพื่อพัฒนาศักยภาพให้เหมาะสมตามวัยของแต่ละบุคคล และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่อง โดยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายและผู้เกี่ยวข้อง

การจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นนับเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยตอบโจทย์โครงการ Thailand Zero Dropout ให้บรรลุเป้าหมายได้ ทั้งนี้ สพร. ได้จัดทำร่างแนวทางการจัดการศึกษา '1 โรงเรียน 3 รูปแบบ' สำหรับสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน โดยตั้งเป้าว่าเด็กออกกลางคันจะลดลง เด็กตกหล่นและเด็กที่หลุดออกจากระบบ จะกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาเพิ่มขึ้น

แผนภูมิแสดงขั้นตอนการดำเนินการจัดการศึกษา 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ

STEP 1

เปิดใจ สร้าง Mindset
ต่อการจัดการศึกษา 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ

STEP 2

คัดกรองนักเรียนและสำรวจ
เด็กหลุดออกจากระบบการศึกษา

STEP 3

เปิดห้องเรียนสร้างโอกาส
สำหรับนักเรียนกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

STEP 4

การออกแบบการจัดการเรียนรู้
1 โรงเรียน 3 รูปแบบ

• ด้านหลักสูตร

• ด้านการจัดการเรียนรู้

• ด้านการวัดและประเมินผล

STEP 5

นิเทศ ติดตาม
และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วย PLC

STEP 6

สร้างเครือข่าย
ร่วมมือสนับสนุน

1

เปิดใจ
สร้าง Mindset

การเปิดใจ-สร้าง Mindset ของบุคลากรถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ผู้บริหาร ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ควรมีความรู้ความเข้าใจรูปแบบการจัดการศึกษาด้วยวิธีการที่หลากหลายตามความพร้อมของแต่ละโรงเรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและสภาพปัญหาเด็กแต่ละคน

ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ กำหนดนโยบาย ทิศทาง เป้าหมายการจัดการศึกษา 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ อย่างชัดเจน และสร้างวัฒนธรรมการทำงานเชิงรุก ครูผู้สอนต้องไม่ยึดติดกับวิธีการเดิมๆ ในการทำงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมงานหรือเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

2

คัดกรองนักเรียน
สำรวจเด็กหลุดออกจากระบบ

คัดกรองนักเรียน สรุปรายชื่อข้อมูลจากแบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน การเยี่ยมบ้านวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงสูงและมีแนวโน้มจะออกกลางคัน และจัดทำเป็นฐานข้อมูลของโรงเรียนเพื่อวางแผนเฝ้าระวัง การสำรวจเด็กหลุดออกจากระบบการศึกษาสามารถทำได้โดยการมีส่วนร่วมของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

3

เปิดห้องเรียนสร้างโอกาส

การขอเปิด 'ห้องเรียนสร้างโอกาส' สำหรับนักเรียนกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เริ่มต้นจากการสำรวจข้อมูลความต้องการของครู ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา ก่อนเสนอไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จากนั้นเตรียมความพร้อมทางด้านหลักสูตร บุคลากร อาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน และกำหนดผู้รับผิดชอบห้องเรียนสร้างโอกาส

4

ออกแบบ
การจัดการเรียนรู้

การจัดการศึกษา 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ ต้องมีการออกแบบหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการ สภาพปัญหาของนักเรียน และบริบทโรงเรียนและชุมชน ด้านการจัดการเรียนรู้จะเป็นการผสมผสานด้วยรูปแบบการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย และในด้านการวัดและประเมินผลต้องมีความยืดหยุ่น คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและการพัฒนาการของนักเรียน ที่สำคัญคือการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้

5

นิเทศ ติดตาม
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วย PLC

การนิเทศ ติดตามช่วยเหลือ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู และเครือข่าย ผ่านกระบวนการ PLC (Professional Learning Community) เพื่อร่วมกันสะท้อนพลังบวกและปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

6

สร้างเครือข่าย
หนุนเสริม

โรงเรียนสามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือสนับสนุนการจัดการศึกษา 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ โดยเปิดใจค้นหา เครือข่ายการจัดการศึกษาด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้เครือข่ายร่วมออกแบบการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ สร้างความเชื่อมั่นในการทำงานร่วมกันกับเครือข่ายต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ

FEATURE

//

น้องพ็อดจบการศึกษาชั้น ม.3
เป็นคนแรกของประเทศ
ตามโครงการ 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ
ซึ่งในอนาคตถ้าโครงการสำเร็จด้วยดี
ที่นี่จะเป็นโมเดลของประเทศ

//

บทเรียน ที่ห้องเรียนไม่มีสอน การศึกษา ที่ยืดหยุ่น บนวิถี เด็กเลี้ยงวัว

นับจากนี้ นิยามของคำว่า ‘ห้องเรียน’ อาจต้องเปลี่ยนไป เพราะห้องเรียนไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในกรอบสี่เหลี่ยมที่มีข้อลักและกระดานดำเป็นองค์ประกอบหลัก แต่คอกวัว ฝึนนา และไร่ข้าวโพด ก็สามารถเป็นพื้นที่เรียนรู้ได้ และเป็นการเรียนรู้ที่ไม่ขึ้นอยู่กัเวลาเคารพธงชาติ 8 โมงเช้า ถึง 4 โมงเย็น

เครื่องแบบนักเรียนอาจไม่ใช่เชิ้ตขาวกับกางเกงสีเทา แต่เป็นเสื้อยืด ทับด้วยเสื้อวอร์ม กางเกงขายาว รองเท้าแตะ ที่พร้อมลุยงานในไร่เนา นี่คือนิพอร์มของ ‘พ็อด’ **ณัฐกร วงดยะลา** เด็กหนุ่มวัย 16 ปี นักเรียนคนแรกของประเทศไทยที่เรียนจบชั้น ม.3 ด้วยการเก็บหน่วยกิตจากการเลี้ยงวัวและการทำงานในไร่ข้าวโพด เทียบโอนผ่านประสบการณ์การประกอบอาชีพ ภายใต้โครงการ ‘1 โรงเรียน 3 รูปแบบ’

“น้องพ็อดเพิ่งจะจบการศึกษาชั้น ม.3 เป็นคนแรกของประเทศ และเป็นตัวอย่างในการทดลองเรียนตามโครงการนี้ ซึ่งในอนาคตถ้าโครงการสำเร็จด้วยดี ที่นี่จะเป็นโมเดลของประเทศ” **วงษ์สัน ดูหามณิโชติ** ผู้อำนวยการโรงเรียนนวมราช 7 จังหวัดราชบุรี กล่าวขึ้นด้วยความภาคภูมิใจ

โรงเรียนมหาสาร 7 ตั้งอยู่ในพื้นที่ค่อนข้างห่างไกลจากตัวเมือง ในตำบลแก้มอัน อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี ปัจจุบันมีนักเรียน 370 คน เป็นโรงเรียนขยายโอกาสที่จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา จนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น

ไม่ใช่เรื่องแปลกหากเด็กฯ ในพื้นที่ละแวกนี้เลือกที่จะหันหลังให้กับกระดานดำและการเรียนในระบบ ด้วยเหตุผลที่คล้ายคลึงกันอย่างเรื่องการเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง เพราะปัญหาทางเศรษฐกิจทำให้ต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กในครอบครัวที่ถูกนิยามว่า ‘ยากจนพิเศษ’ คงมีทางเลือกไม่มากนัก จำต้องหยุดเรียนกลางคันแล้วหันไปทำงานรับจ้างเพื่อแบ่งเบาภาระครอบครัว

การตั้งเป้าแก้ปัญหาเด็กหลุดออกจากระบบการศึกษาอย่างโครงการ ‘Thailand Zero Dropout’ ที่รัฐบาลมุ่งหมายว่าเด็กทุกคนต้องได้เรียน อาจไม่ได้หมายความว่าเด็กทุกคนต้องกลับเข้ามานั่งเรียนในห้องเรียนเท่านั้น แต่ต้องมีทางเลือกที่สอดคล้องกับชีวิตและความจำเป็นต่างๆ ตามบริบทของแต่ละคนแต่ละชุมชน การศึกษาที่ยืดหยุ่นหลากหลายจึงเป็นคำตอบหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหานี้ได้

โครงการ 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ เป็นอีกหนึ่งวิธีที่จะช่วยคว้ามือเด็กที่กำลังจะหลุดออกจากระบบการศึกษา หรือกระทั่งหลุดออกไปแล้วให้กลับเข้าสู่เส้นทางการศึกษาอีกครั้ง เพื่อให้อย่างน้อยเด็กเหล่านั้นจะได้เรียนจบการศึกษาภาคบังคับ โดยมีการจัดการเรียนทั้งในระบบปกติ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ที่สองรูปแบบหลังออกแบบอย่างยืดหยุ่นทั้งอายุ เวลาเรียน และการประเมินผล เพื่อให้ตอบโจทย์ชีวิตและเงื่อนไขของเด็กแต่ละคน

“อย่างน้อยๆ พोटก็เป็นตัวอย่างให้คนอื่นเห็นว่าเขาเรียนจบได้ จากการศึกษาที่ยืดหยุ่นแบบนี้”

วงษ์สิน ดุหามณเฑียร ผู้อำนวยการโรงเรียนมหาสาร 7

ณ วันนี้ โรงเรียนมหาราช 7 พร้อมกับภาคีเครือข่าย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแต่ละภาคส่วนได้ร่วมกันประชุมจัดทำคู่มือของโครงการ 1 โรงเรียน 3 รูปแบบของจังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นไปตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เปิดโอกาสให้ทุกโรงเรียนสามารถจัดการศึกษาอย่างยืดหยุ่นได้

“ทุกคนต้องมีหน้าที่ในการผลักดันให้ 1 โรงเรียน 3 รูปแบบสามารถดำเนินต่อไปได้ เพื่อขยายโอกาส ช่วยเหลือเด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษาไป” กับกิมมา ต๊ะพี รอง ผอ. กล่าวในฐานะผู้ได้รับมอบหมายในการดำเนินการจัดทำคู่มือภายใต้โครงการ 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ เพื่อขยายผลไปสู่โรงเรียนอื่นๆ ต่อไป

การศึกษาที่มีมากกว่าเส้นทางเดียว

ภายในห้องที่ถูกเรียกขานว่า ‘ห้องเรียนสร้างโอกาส’ ซึ่งเป็นพื้นที่รองรับเด็กในโครงการ 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ ได้เข้ามาใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์และรับใบงาน แม้นักเรียนจะสามารถเรียนออนไลน์ที่ไหนก็ได้ตามอัธยาศัย แต่อย่างน้อยแต่ละสัปดาห์จะต้องมาพบปะครูผู้สอน หากมีข้อติดขัดในบทเรียนเรื่องใด

การเรียน 3 รูปแบบของโรงเรียนนวมราช 7 คือการทำทั้ง 3 อย่างไปพร้อมๆ กัน ยืดหยุ่นเวลาและการประเมินผลให้กับเด็ก โดยคำนึงถึงข้อจำกัดและความต้องการของเด็กแต่ละคน เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตรงจุดที่สุดและตอบโจทย์ทั้งผู้เรียนและผู้สอน

โรงเรียนต้นแบบแห่งนี้จึงได้หยิบยกเอาส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะอาชีพและการงานที่เด็กแต่ละคนต้องรับผิดชอบจากงานรับจ้าง มาออกแบบเป็นบทเรียนหลักหลักสูตรการศึกษา เพื่อให้เชื่อมโยงกับแต่ละวิชามากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ การงานพื้นฐานอาชีพ และอื่นๆ

“เราใช้วิธีผสมผสาน ทั้งการเรียนในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย คือดูว่าเด็กทำอาชีพอะไรอยู่ แล้วเราเอามาประยุกต์ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่เขาต้องเรียน ก็เลยกลายเป็นที่มาของการเรียน 3 รูปแบบของเรา คือทำพร้อมกันทั้งหมด” **จรรยาพรรณ ผิวเกลี้ยง** หรือ ‘ครูพิท’ เล่าถึงวิธีคิดในการออกแบบหลักสูตร

หมวกใบที่ครูพิทสวมอยู่คือแรงกระตุ้นว่า เธอต้องทำหน้าที่นี้อย่างดีที่สุด การไปเยี่ยมบ้านเกลี้ยกล่อมผู้ปกครอง กระทั่งตามง้อ ตามตื้อ ให้เด็กกลับไปเรียนต่อ รวมถึงเที่ยวรับเที่ยวส่งเด็กไปโรงเรียน กลายเป็นหน้าที่หนึ่งที่ไม่ลังเลใจที่จะทำ โดยมีเป้าหมายคือการพาเด็กให้หันกลับเข้าสู่เส้นทางการศึกษา และให้พวกเขาได้เห็นความสำคัญของการศึกษาที่จะทำให้เขามีทางเลือกในชีวิตมากขึ้น

เด็กหลายคนที่เคยหลุดออกไปจากระบบการศึกษา ได้รับการติดตามให้กลับมาเข้าเรียนต่อ โดยมีคุณครูที่เขาคุ้นเคยคอยติดตามเอาใส่ใจจนสามารถเรียนจบการศึกษากลับมาบังคับได้

ขณะที่ครูพิทและ ผอ. วงษ์สัน ผลัดกันให้ข้อมูล เด็กผู้ชายร่างผอมบางเดินเข้ามาด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้ม และมานั่งร่วมวงสนทนาอยู่ห่างๆ

“อ้าว มาพอดี” ผอ. วงษ์สัน ทักขึ้น จึงเดาได้ไม่ยากว่าเด็กคนนี้เองคือนักเรียนคนแรกของประเทศที่เรียนจบด้วยหลักสูตรพิเศษนี้

“อย่างพอดีนี่ก็ไปตามหลายรอบมาก พอไปตามที่ไรก็บอกว่าครั้นๆ จนครั้งสุดท้ายบอกเขาว่า ถ้ามาเรียนแล้วจะได้พันห้า” ครูพิทเข้าขึ้น และหันไปหัวเราะกับเจ้าตัว

“โห...มีครูพิทเพิ่งบอกความลับนะเนี่ย มีอัดฉีดด้วย” ผอ. วงษ์สัน เอ่ยด้วยน้ำเสียงแถมหยอก ก่อนที่ทั้งคู่จะอธิบายให้เข้าใจว่า พอดีเป็นหนึ่งในนักเรียนที่ได้รับ ‘ทุนเสมอภาค’ จาก กสศ. ที่มีการคัดเลือกและมอบทุนให้กับนักเรียนยากจนพิเศษ เพื่อแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษา จึงเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้พอดีเลือกที่จะหันกลับมาเรียนต่อจนจบ

ก่อนหน้านี้ออดีมีภาระทางบ้านที่ต้องออกมาทำงานหารายได้เพื่อเลี้ยงดูตัวเอง พ่อ และย่า ทำให้ไม่สามารถเข้าเรียนตามเวลาปกติได้ เพราะหากเข้าเรียนจะขาดรายได้อย่างน้อยวันละ 300 บาท จากการรับจ้างเลี้ยงวัวและทำงานในไร่ข้าวโพด สิ่งเหล่านี้จึงเป็นโจทย์ที่ทำให้คณะครูโรงเรียนนวมราช 7 ต้องหันมาช่วยกันออกแบบวิธีการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่

“พอเราเห็นว่าเขามีอาชีพรับจ้างแบบนี้ ครูผู้สอนก็เลยลองคิดกันดูว่า จะมีวิธีใดบ้างที่สามารถเทียบโอนไปเป็นตัวชี้วัดในแต่ละรายวิชาได้บ้าง แล้วเราก็ก๊อคุยกับเด็กว่ามีเนื้อหาส่วนไหนบ้างที่เขาต้องมาเรียนเสริมแบบออนไลน์ เพื่อที่เขาจะได้จบการศึกษาอย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน” ครูพิทเล่า

การเรียนของพอดีจึงเป็นการเรียนตามอัธยาศัยและนอกระบบ โดยใช้ชุดการเรียนออนไลน์ควบคู่กันไป ซึ่งบางเนื้อหาที่ต้องเรียนเสริมก็ต้องมาเรียนในห้องเรียนสร้างโอกาสนี้โดยมีข้อตกลงเรื่องเวลาเรียนที่ยืดหยุ่น

กันถิมา ต๊ะกะพ้อ รองผู้อำนวยการโรงเรียนนวมราช 7

‘ครูพิท’ จรรยาพรรณ ผิวเกลี้ยง

“เราใช้วิธีผสมผสาน ทั้งการเรียนในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย คือดูว่าเด็กทำอาชีพอะไรอยู่ แล้วเราเอามาประยุกต์ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา ก็เลยกลายเป็นที่มาของการเรียน 3 รูปแบบของเรา

“วิธีการเรียนที่ยืดหยุ่นแบบนี้สามารถเป็นแนวทางให้กับเด็กคนอื่น ๆ ที่มีเงื่อนไขชีวิตในลักษณะเดียวกันได้ ถ้าเด็กคนไหนที่มีแนวโน้มว่าจะหลุดออกจากการศึกษากลางคัน เราก็ต้องออกแบบวิธีการเรียนการสอนให้เหมาะสม อาจจะต้องเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหาย หรือหาวิธีบูรณาการสาระวิชากับประสบการณ์อาชีพที่เขาทำอยู่ เพื่อให้เป็นไปตามตัวชีวิต อันนี้คือสิ่งที่เราต้องพัฒนาต่อไป” ครูพีทตอบหลังจากถูกถามเรื่องภาระงานที่เพิ่มขึ้นของครู

ระหว่างที่เครื่องปรับอากาศกำลังทำงานแข่งกับความร้อนระอุภายนอกอย่างขุ่นแฉะ เรานั่งพูดคุยกันต่ออีกเล็กน้อยก่อนที่ขอตีตามไปเยี่ยมชมออฟฟิศกลางไร่ของฟ็อต

โรงเรียนชีวิตของเด็กเลี้ยงวัว

หลังเลี้ยวรถออกจากรั้วโรงเรียนเพียงไม่กี่นาที เราตรงเข้าไปตามถนนเส้นเล็กๆ สองข้างทางชนบทข้างไปด้วย เรือสวนไร่นา มุ่งหน้าไปยังคอกวัวอันเป็นสถานที่ทำงานหลักของฟ็อต

มุมหนึ่งเป็นบ้านพักหลังเล็กๆ ที่เจ้าของคอกวัวสร้างไว้เป็นที่พักอาศัยให้กับฟ็อตและเพื่อนๆ ที่ต้องตื่นแต่เช้ามาทำงานด้วยกัน ใกล้ๆ กันมีคอกวัวขนาดย่อม รายล้อมด้วยกองฟางและอาหารสัตว์ที่เตรียมไว้อย่างอุดมสมบูรณ์ วัวในคอกมีหลากหลายสายพันธุ์ ทั้งบราห์มัน ชาร์โรเลส์ วัวเนื้อ วัวนม ฉากหลังไกลสุดลูกหูลูกตา คือทิวเขาสูง นี่คือที่ทำงานของฟ็อตและผองเพื่อน

“ผมตื่นตั้งแต่ 6 โมงทุกวันครับ ตื่นมาก็ให้อาหารวัวก่อน จนถึง 8 โมงกว่าๆ ค่อยไปตัดข้าวโพดต่อ”

ฟ็อตเริ่มเล่ากิจวัตรประจำวันของตัวเอง แน่ใจว่าตารางงานเช่นนี้ย่อมทับซ้อนกับตารางเรียนในระบบปกติ อย่างไรก็ตามอาจหลีกเลี่ยงได้ แต่เมื่อการศึกษามีความยืดหยุ่น ทำให้ฟ็อตสามารถจัดแบ่งเวลาสำหรับการทำงานและการเล่าเรียนได้ไม่ยาก

“บางวันก็เลี้ยงวัวถึง 9 โมง บางวันก็มีงานรับจ้างทั่วไปจนถึงเที่ยง ถึงเย็นก็มี พอตกลงกลางคืนเราก็ค่อยตามไปเรียนออนไลน์ที่หลังได้” ฟ็อตช่วยขยายความให้ก่อนที่เล่าต่อ พร้อมกับเอื้อมมือไปยกกระสอบอาหารวัวใบใหญ่ที่วางกองเรียงรายหน้าคอกวัว เพื่อสาธิตการให้อาหารวัวไปด้วย

“จริงๆ ช่วงนี้ก็จะต้องเริ่มปลูกข้าวโพดด้วย แต่ยังไม่ได้จิ้ม หมายถึงเอาเมล็ดใส่ลงไปในหลุมนะครับ” ฟ็อตอธิบายเพิ่มเติมหลังจากเห็นว่าคนฟังทำหน้างง

ในหนึ่งสัปดาห์ฟ็อตต้องทำงานทุกวัน เริ่มตั้งแต่เลี้ยงวัว ตัดข้าวโพด ไม้ข้าวโพด แล้วกลับมาเลี้ยงวัวอีกครั้งใน

'ครูบี' รัตนาภรณ์ ทองดอนน้อย

ช่วงใกล้หมดวัน หากวันไหนไม่ต้องไ้ข้าวโพด และเจ้าของวัวเลี้ยงเอง ก็จะได้หยุดงาน หรือบางวันอาจมีบ้างที่ต้องขอลาหยุดเพื่อกลับบ้านไปเยี่ยมพ่อกับย่า

พ็อตเริ่มทำอาชีพนี้ก่อนเพื่อนๆ พอเริ่มเข้าช่องจากการใช้วิชาครูฝึกักจำจึงค่อยชวนเพื่อนๆ ที่รู้จักมาทำด้วยกัน

ที่ทำงานของพ็อตกลายเป็นห้องเรียนควบคู่กันไป นอกจากจะได้ทักษะอาชีพติดตัวแล้ว การเรียนในหลักสูตรพิเศษที่ออกแบบมาอย่างเข้าใจและตอบโจทย์กับเงื่อนไขชีวิตตัวเองจึงทำให้พ็อตเรียนรู้อะไรตามหลักสูตรแกนกลางไปด้วย

การเลี้ยงวัวของพ็อตสามารถเทียบโอนตัวชี้วัดกับหลากหลายรายวิชา เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ มีการวัดผลและเทียบโอนประสบการณ์จากการเลี้ยงวัว ด้วยการรายงานลักษณะการขยายพันธุ์วัว

ในวิชาคณิตศาสตร์ พ็อตได้รับใบงานให้เก็บข้อมูลน้ำหนักของข้าวโพดที่ตัดและไม้ตลอดทั้งสัปดาห์ที่ทำ และนำเสนอพร้อมกับวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เป็นไปตามตัวชี้วัดในบทเรียนเรื่องสถิติ

“บางที่เขาไม่รู้หรือว่าคณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวันของเขามีอะไรบ้าง เขาไม่รู้หรือว่าสิ่งที่เขาทำมันคือคณิตศาสตร์ ดังนั้นเราในฐานะครูต้องเป็นคนช่วยชี้ให้เห็นว่า สิ่งที่เขาทำมันคือการคำนวณทางคณิตศาสตร์ เด็กเขาถึงจะมองออก” รัตนาภรณ์ ทองดอนน้อย หรือ ‘ครูบี’ ครูประจำรายวิชาคณิตศาสตร์ อธิบายให้ฟัง

“งานที่เขาทำอาจจะไม่ตอบสนองทุกตัวชี้วัดหรอกค่ะ อันไหนที่ไม่สามารถผ่านได้ก็ให้เขามาเรียนออนไลน์เพิ่มเติม แล้วก็จะมีการสอบปลายภาคเหมือนกัน ก็คือต้องวัดความรู้เหมือนกับหลักสูตรปกติ”

ส่วนตัวชี้วัดเรื่องคุณธรรมตามหลักสูตรแกนกลาง คุณครูทำทางใจดีคนนี้เล่าว่า ตั้งแต่เรื่องความเสียสละ ความตรงต่อเวลา เหล่านี้จะใช้การพูดคุยสอบถามกับนายจ้าง นอกเหนือจากเรื่องการเทียบโอนตัวชี้วัดต่างๆ และการเรียนออนไลน์ พ็อตและเด็กคนอื่นๆ ที่เรียนในระบบนี้จะต้องสอบวัดผลทุกรายวิชา โดยไม่ลืมนี่จะเน้นย้ำว่า “เมื่อเขาจบออกไป ต้องมีทั้งทักษะ ความรู้ และมีคุณภาพ”

ข้อดีอีกประการหนึ่งสำหรับพ็อตคือ การเรียนในหลักสูตรพิเศษนี้ช่วยให้พ็อตไม่ต้องไปเรียนร่วมกับเด็กคนอื่นๆ ไม่ต้องเจอกับคำถามที่กระทบจิตใจ และไม่ต้องคอยหลบเลี่ยงสายตาคนอื่นที่อาจไม่เข้าใจเงื่อนไขและข้อจำกัดในชีวิตของเขา

“พอเรียนแบบนี้แล้วผมไม่ต้องอายรุ่นน้องๆ และยังมีเวลาทำงานด้วย”

วันนี้พ็อตกลายเป็นนักเรียนตัวอย่างที่ทำให้การทำความเข้าใจในเงื่อนไขและข้อจำกัดในชีวิตเด็กคนหนึ่งที่เคยหลุดออกจากระบบเริ่มชัดเจนมากขึ้นว่า เด็กทุกคนควรมีโอกาสได้เรียน และพวกเขาสามารถเรียนจบได้ หากวิธีการเรียนนั้นสอดคล้องกับบริบทชีวิต ขอเพียงให้โอกาสทางการศึกษาที่ตอบโจทย์ชีวิตของเด็กทุกคน

INTERVIEW

ผศ.ดร.รักษ์พงศ์ วงศาโรจน์

‘การศึกษาที่ยืดหยุ่น’

จากทัศน์ใหม่ในอนาคต
เปิดทางเลือกที่หลากหลาย
ให้เด็กเข้าถึงการเรียนรู้

การศึกษาที่ยืดหยุ่น (flexible learning) ถือเป็นหนึ่งในนวัตกรรมการศึกษาที่จะช่วยคลายปมคำว่า การศึกษาในระบบ-นอกระบบ ด้วยแนวคิดทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ เปิดทางเลือกที่หลากหลายให้แก่เด็ก ด้วยการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการ สภาพปัญหาของแต่ละคน บริบทของพื้นที่ และวิถีชีวิต โดยไม่ต้องยึดติดกับตารางสอนของครูในโรงเรียน แต่เปลี่ยนเป็นตารางเรียนที่เหมาะสมของทุกคน เช่น อาจมีโครงการพัฒนาฝีมือ ฝึกอาชีพ หรือเรียนไปด้วยทำงานไปด้วย ใช้ทักษะประสบการณ์เทียบโอนผลการเรียน ฯลฯ ความยืดหยุ่นของการศึกษาเช่นนี้คือ โจทย์ใหญ่ของการศึกษาไทยในวันนี้ ที่ต้องก้าวข้ามระบบการศึกษาภายใต้โครงสร้างแบบเดิม เพื่อสร้างจุดเปลี่ยนสำคัญในการพัฒนาคน พัฒนาเศรษฐกิจและประเทศชาติ

ผลการศึกษาวิจัยในโครงการ ‘การคาดการณ์อนาคตการศึกษาทางเลือก’ (Foresight for Alternative Education) พบว่า แนวโน้มการจัดการศึกษาทางเลือกนั้นจะเป็นแนวทางที่มีความสำคัญมากขึ้นในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ทั้งการป้องกันการหลุดออกจากระบบการศึกษา การเพิ่มโอกาสการเข้าถึงหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น และยังเป็นรูปแบบที่ส่งเสริมระบบนิเวศของการจัดการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบระบบให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

กองทุนเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) นำคำถามที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้ไปพูดคุยกับ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รักษ์พงศ์ วงศาโรจน์ ผู้อำนวยการโปรแกรมการคาดการณ์อนาคตเชิงยุทธศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA) นักวิจัยในโครงการวิจัยดังกล่าว ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่าง NIDA และสถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา กสศ. โดยบทสัมภาษณ์นี้จะช่วยให้ภาคการศึกษาเห็นถึงภาพรวมและแนวทางสำคัญในการเดินไปสู่เป้าหมายการสร้างการศึกษาที่ยืดหยุ่นในประเทศไทย

ตลอดหลายปีที่ผ่านมา การศึกษาไทยถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าอยู่ในชั้นวิกฤตทั้งตัวผู้เรียน ผู้สอน หลักสูตร การสอบวัดผลในระดับนานาชาติที่ตกต่ำ รวมไปถึงโครงสร้างทางการศึกษานขนาดใหญ่ที่จุดรั้งไว้ ทำอย่างไรการศึกษาไทยจะสามารถเดินต่อไปอย่างมีคุณภาพในอนาคต

ที่ผ่านมาเราพูดถึงการปฏิรูปการศึกษามากกว่าครึ่งศตวรรษแล้ว ถ้าเรามุ่งหวังว่าการศึกษาไทยจะต้องมีคุณภาพมากขึ้นในอนาคต เรามีความจำเป็นที่จะต้องสร้างระบบนิเวศทางการศึกษาให้สามารถรองรับต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะต้องนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ ตั้งแต่ผู้เรียน ผู้สอน ผู้บริหารการศึกษา รวมไปถึงหลักสูตร ซึ่งในปัจจุบันรูปแบบการศึกษาแบบเดิมเป็นที่ทราบกันดีว่าไม่อาจตอบโจทย์ความเปลี่ยนแปลงอีกต่อไป

การมีทางเลือกในการศึกษาที่หลากหลาย เป็นหน่วยบ่มเพาะอนาคต จึงจะสามารถตอบโจทย์ผู้เรียนได้ตรงกับเป้าหมายในการเรียนรู้ที่วางอยู่บนความแตกต่างหลากหลาย ตามความสนใจของตัวผู้เรียนเองแน่นอน ในอีกทางหนึ่งการศึกษายืดหยุ่นนั้น สามารถช่วยแก้ไขปัญหาคาราคอซอกนอกจากระบบการศึกษาของเด็กกลุ่มเปราะบางได้ เพราะด้วยความยืดหยุ่นนี้เองจะทำให้เด็กๆ สามารถเข้าสู่ระบบการศึกษาที่วางอยู่บนเงื่อนไขชีวิตที่แตกต่างของพวกเขา

เมื่อเราพูดถึงการศึกษายืดหยุ่นและการศึกษาทางเลือก อะไรคือหลักใหญ่ใจความสำคัญที่จะทำให้เราไปถึงจุดนั้นได้

การทำความเข้าใจถือเป็นเรื่องสำคัญ ตั้งแต่ตัวเด็กและเยาวชน ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และในระดับประเทศต้องทำความเข้าใจในการศึกษายืดหยุ่นและการศึกษาทางเลือกเสียก่อน แน่นนอน การศึกษายืดหยุ่นหรือทางเลือกไม่ได้สร้างมาเฉพาะกับเด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ กลุ่มเปราะบาง เยาวชนผู้กระทำผิด หรือคุณแม่ไวส์เท่านั้น แต่ความยืดหยุ่นเหล่านี้สามารถนำมาใช้กับการศึกษาในระบบได้ด้วย เป็นการสร้างตัวเลือกในการเรียนรู้ให้มีความกว้างไกลมากยิ่งขึ้น

อย่างเช่น การบูรณาการข้ามสถานศึกษา องค์ความรู้ประเภทเดียวกัน ผู้สอนสอนเหมือนกันทั้งหมด มันอาจจะไม่ได้สร้างความแตกต่างมากนัก เพราะในความเป็นจริงตัวผู้สอนต่างก็มีความชำนาญเฉพาะทาง หากมีการบูรณาข้ามสถานศึกษาได้ เด็กก็จะสามารถเรียนกับครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางได้ สร้างแรงจูงใจให้การเรียนการสอนน่าสนใจมากขึ้น เป็นต้น

ปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามาบทบาทสำคัญในการเรียนการสอน การเก็บข้อมูลของเด็กแต่ละคนว่ามีความสนใจประเด็นไหน จะทำให้ผู้สอนเองมีความเข้าใจในความแตกต่างหลากหลายได้ดีขึ้น สามารถผลักดันในสิ่งเหล่านั้นต่อได้ ซึ่งตรงนี้เองผู้สอนต้องมีความเป็น 'โค้ช' (coach) มากขึ้นด้วย

“

ต้องสร้างระบบนิเวศทางการศึกษาให้สามารถรองรับต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะต้องนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ ตั้งแต่ผู้เรียน ผู้สอน ผู้บริหารการศึกษา รวมไปถึงหลักสูตร ซึ่งในปัจจุบันรูปแบบการศึกษาแบบเดิมเป็นที่ทราบกันดีว่าไม่อาจตอบโจทย์

”

การใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ คือหนทางในการใช้ทรัพยากรที่เรามีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษามากที่สุด ดึงศักยภาพของครูและนักเรียนออกมา โดยไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณมหาศาลในการทุ่มลงไปจุดเดียว เพราะหากเราทำความเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาไปพร้อมกัน จะทำให้ความเหลื่อมล้ำในระบบการศึกษาลดลงได้มาก

หลายคนตั้งคำถามเกี่ยวกับมาตรฐาน การวัดและประเมินผล การเทียบวุฒิการศึกษา อาจารย์มองว่าตรงนี้มีปัญหาในเชิงโครงสร้างหรือไม่ อย่างไร

ทุกวันนี้ตัวชี้วัดและการประเมินผลของเรานั้นไม่มีความหลากหลาย เต็มไปด้วยข้อจำกัดและขาดความยืดหยุ่น ไม่ใช่เราไม่มีโมเดลการศึกษายืดหยุ่นและการศึกษาทางเลือก ซึ่งโรงเรียนหลายแห่งก็พยายามผลักดันนวัตกรรมการศึกษาที่ขึ้นมาแล้ว เช่น 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ เป็นต้น แต่การจะสร้างสิ่งเหล่านี้ได้ค่อนข้างลำบากในเชิงโครงสร้างภาพรวม เพราะต้องอาศัยการทำความเข้าใจของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ความร่วมมือของชุมชน และการสนับสนุนจากภาครัฐ เหล่านี้เป็นต้น

ดังนั้น หากเรามีโมเดลที่ประสบความสำเร็จอยู่แล้วสามารถนำมาแสดงให้เห็นได้ว่า การศึกษายืดหยุ่นนั้น มีมาตรฐาน มีตัวชี้วัดและประเมินผลที่เหมาะสม

โรงเรียนและพื้นที่ต่างๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมตามพื้นที่ สร้างนวัตกรรมการศึกษาของตนเองขึ้นมา ขมขื่นเดียวกัน นโยบายทางการศึกษาในระดับชาติก็มีความจำเป็นที่จะต้องสอดคล้องและต่อเนื่องด้วย ต้องมีการกระจายอำนาจทางการศึกษา เปิดโอกาสและช่องทางที่นำไปสู่การสร้างมาตรฐานที่ดีได้

การศึกษายืดหยุ่นและการศึกษาทางเลือก สามารถเดินไปพร้อมกับการศึกษาแบบเดิมได้หรือไม่

แน่นอนว่าได้ หมายความว่าการศึกษายืดหยุ่นหรือการศึกษาทางเลือก สามารถเป็นตัวเสริมการศึกษาแบบเดิม เดิมเต็มสิ่งที่ขาดหายไป เฉกเช่นสะพานเชื่อม (bridging the gap) สร้างทักษะใหม่ๆ ที่ขาดหายไปในระบบการศึกษาแบบเดิม ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบัน

ในแง่การพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาคน การศึกษายืดหยุ่นจะสามารถตอบโจทย์ประเทศไทยในอนาคตได้หรือไม่

การศึกษายืดหยุ่นและการศึกษาทางเลือกสามารถตอบโจทย์ความเป็นไปได้ทางการศึกษาของกลุ่มเปราะบางต่างๆ เพราะเป็นการสร้างทางเลือก สร้างรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ของแต่ละคน

ในทางจิตวิทยาที่ดี สิ่งเหล่านี้จะช่วยเสริมความมุ่งมั่นของผู้เรียน ตรงนี้ถือว่าสำคัญมาก เพราะจากการลงพื้นที่วิจัยพบว่า เด็กจำนวนมากมีความมุ่งมั่นกลับคืนมาด้วยการศึกษายืดหยุ่น เพราะพวกเขาต้องการเรียนหนังสือเพื่อพ่อแม่ เพื่อจะนำมาสู่การลดภาระสร้างชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวในอนาคตที่ดีขึ้น ซึ่งแน่นอนว่าแรงขับเช่นนี้เป็นเจตนาที่ต้องการจะหลุดออกจากวงจรความยากจนที่ส่งต่อกันมาข้ามรุ่น

อย่างที่ได้อธิบายคำถามในข้างต้น ตลาดแรงงานในปัจจุบันต้องการแรงงานทักษะที่สูงขึ้น ความยืดหยุ่นของการศึกษาเช่นนี้ จึงให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะได้มากขึ้นจากความสนใจของตนเอง อย่างเช่น การเรียนรู้เรื่องปัญญาประดิษฐ์ (AI) รวมถึงทักษะอื่นๆ ทั้งวิชาชีพ วิชาชีพิต เป็นต้น

หลายฝ่ายมีความกังวลใจว่า AI กำลังเข้ามาแทนที่แรงงานมนุษย์ในอนาคต อาจารย์มีทัศนะอย่างไรกับเรื่องนี้

แน่นอนว่า เสียงแตกออกเป็น 2 ฝ่าย ทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ปัจจุบันเราก็สามารถเห็น AI ทำได้อย่างมนุษย์ เช่น AI Generated ต่างๆ ตรงนี้เกิดคำถามว่าทำอย่างไรแรงงานไทยสมัยใหม่จะสามารถใช้เทคโนโลยี AI ได้อย่างเกิดประโยชน์สูงสุด การจะใช้งาน AI ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดนี้ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งพัฒนาศักยภาพของแรงงานให้สามารถปฏิบัติการควบคุมได้ ซึ่งการพัฒนาทักษะแรงงานให้มีทักษะสูงนั้น การศึกษาทางเลือกคือคำตอบ เพราะแรงงานจะสามารถเรียนรู้นอกเวลาเรียนเพื่อพัฒนาทักษะให้สูงขึ้นได้

การศึกษายืดหยุ่นและการศึกษาทางเลือกสามารถตอบโจทย์ความเป็นไปได้ทางการศึกษาของกลุ่มเปราะบางต่างๆ เพราะเป็นการสร้างทางเลือก สร้างรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ของแต่ละคน

MONITORY REPORTรายงานพิเศษกิจกรรมสำคัญของ กสศ.
และภาคีเครือข่ายการศึกษา**01****รมว.ศธ. ร่วมกับ กสศ.
ลงพื้นที่เยี่ยมชม
การจัดการศึกษา
1 โรงเรียน 3 รูปแบบ
จ.ราชบุรี หุ่นขยายผลเพิ่ม**

1 มี.ค. 67 พลตำรวจเอกเพิ่มพูน ชิดชอบ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ จิตระดับ กรรมการบริหาร กสศ. และผู้ช่วยผู้จัดการ กสศ. ลงพื้นที่เยี่ยมชมการดำเนินงาน 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ ณ โรงเรียนนวมราช 7 อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ที่มีการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นตอบโจทย์ชีวิตนักเรียน

ทั้งนี้ พลตำรวจเอกเพิ่มพูนชี้ว่า การทำงาน 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ เป็นหนึ่งในแนวทางแก้ไข ปัญหาเด็กหลุดนอกระบบการศึกษาที่ต้องทำอย่างมีคุณภาพ และควรจัดทำสื่อเพื่อให้เรียนรู้ร่วมกันในการขยายผลไปยังโรงเรียนต่างๆ

“1 โรงเรียน 3 รูปแบบ เป็นหนึ่งในแนวทางการแก้ไข ปัญหาการหลุดออกจากระบบการศึกษาของนักเรียน เมื่อมีต้นแบบทำได้แล้วให้ขยายผลไปยังโรงเรียนอื่นๆ รวมถึงควรจัดทำสื่อเพื่อให้เรียนรู้ร่วมกันแบบ Anywhere Anytime”

รมว.ศึกษาธิการ ยังเน้นว่า “การศึกษาที่ยืดหยุ่นต้องมีคุณภาพ และการแก้ปัญหาเด็กหลุดจากระบบการศึกษานั้น ยิ่งรู้สาเหตุปัญหาของเด็กได้มาก ก็จะหาวิธีแนวทางแก้ไขได้”

02**WORKSHOP ที่ทุกคนรอดย
เส้นทางสู่ 1 โรงเรียน 3 ระบบ**

กสศ. ร่วมกับกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จัด Workshop เส้นทางสู่ 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ การศึกษาที่ยืดหยุ่น ป้องกันเด็กหลุดจากระบบ โดยจัดขึ้นในวันที่ 25-26 เมษายน 2567 และรอบที่ 2 ในวันที่ 29-30 เมษายน 2567

Workshop ประกอบด้วย กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการศึกษาที่ยืดหยุ่น ตอบโจทย์ชีวิตและสภาพปัญหาที่แตกต่างกันของเด็กๆ ทำความเข้าใจ 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ รวมถึงแนวทางการพัฒนาและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเขตพื้นที่การศึกษาและเครือข่ายโรงเรียนที่ดำเนินการแล้ว พร้อม Workshop ปฏิบัติการพัฒนา 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ ในรูปแบบของแต่ละโรงเรียน โดยมีครู ผู้บริหารสถานศึกษา และนักขับเคลื่อนการศึกษาเข้าร่วมกิจกรรม พร้อมร่วมกันสร้างเครือข่าย เตรียมขยายผลทันที

03

**ศธ. พร้อมหนุนการ
จัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น
เผย สพฐ. กำลังยกร่าง
คู่มือแนวทางปฏิบัติ
1 โรงเรียน 3 รูปแบบ
ที่เป็นรูปธรรม เตรียม
เปิดตัวระบบธนาคาร
หน่วยกิตเทียบโอน
ผลการเรียนรู้ พ.ค. นี้**

05

การศึกษาที่ยืดหยุ่น 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ คือจุดเปลี่ยน ของโครงสร้าง ระบบการศึกษาใหม่ แบบ Inside Out + Outside In

25 เมษายน 2567 ศ.ดร.สมพงษ์ จิตระดับ กรรมการบริหาร กสศ. ปลุกพลังและเปิดมุมมอง เรื่องการสร้างโอกาสการศึกษาที่ยืดหยุ่นและเป็นไปได้เพื่อเด็กทุกคน ในงานประชุมเชิงปฏิบัติการ เส้นทางสู่ 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ ‘การศึกษาที่ยืดหยุ่น ป้องกันเด็กหลุดจากระบบ’ ซึ่งมีครูและบุคลากรทางการศึกษาสมัครเข้าร่วมกว่า 150 คน จัดโดย กสศ. ณ โรงแรมอมารี ดอนเมือง แอร์พอร์ต กรุงเทพฯ

ศ.ดร.สมพงษ์ ชี้ว่า การจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นเป็นศูนย์กลาง ถ้าคิดนอกกรอบ คือทัศนคติที่สำคัญของการสร้างห้องเรียนแห่งโอกาสเพื่อให้เด็กทุกคนได้เข้าสู่การศึกษา และ กสศ. จะสนับสนุนและร่วมมือกับทุกฝ่าย ทุกหน่วยงาน ทุกสถาบันการศึกษา เพื่อให้ 1 โรงเรียน 3 รูปแบบเกิดขึ้นให้ได้และเกิดการขยายผล

นอกจากนี้ ศ.ดร.สมพงษ์ กล่าวชื่นชมรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีทิศทางและนโยบายสนับสนุนการจัดการศึกษาด้วยแนวคิด 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับครูและโรงเรียนเพื่อทำงานกับเด็กตามนโยบาย Thailand Zero Dropout ที่นายกรัฐมนตรีประกาศมุ่งเป้าลดจำนวนเด็กหลุดจากระบบการศึกษาให้เหลือศูนย์

สพฐ. สร้างความเชื่อมั่น “โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาหลายรูปแบบได้ตาม กม.” พร้อมสนับสนุนขยายผล เพื่อแก้ปัญหาเด็กหลุดจากระบบ

25 เมษายน 2567 ดร.พัฒนา พัฒนทวิตล รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กพฐ.) กล่าวกับครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งสมัครใจเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการเส้นทางสู่ 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ “การศึกษาที่ยืดหยุ่น ป้องกันเด็กหลุดจากระบบ” จัดโดย กสศ. ณ โรงแรมอมารี ดอนเมือง แอร์พอร์ต กรุงเทพฯ โดยระบุว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีทิศทางและนโยบายสนับสนุนการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 15 ระบุไว้ว่า สถานศึกษามีสิทธิจัดการศึกษาได้ทั้งในระบบ นอกกระบบ ตามอัธยาศัย หรือเป็นการจัดการศึกษาที่รวมหลายรูปแบบไว้ด้วยกัน เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กเยาวชนมีทางเลือกในการเรียนรู้ได้เหมาะสม

เป็นรายบุคคล แก้ปัญหาการหลุดออกจากระบบการศึกษา

รองเลขาธิการ กพฐ. เผยว่า ปัจจุบัน สพฐ. ดูแลเด็กเยาวชนทุกระบบรวมกันราว 6.5 ล้านคนต่อปี ผ่านการทำงานของครูราว 5 แสนคน ในโรงเรียน 3.9 หมื่นแห่งทั่วประเทศ การที่ กสศ. เป็นเจ้าภาพเชิญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมารวมกันขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาในครั้งนี้ จะช่วยผลักดันให้เด็กเยาวชนวัยเรียนซึ่งมีจำนวนไม่ต่ำกว่า 10 ล้านคน ได้เข้าสู่การศึกษาที่มีคุณภาพและทั่วถึงผ่านการเปิดโอกาสของโรงเรียน

29 เมษายน 2567 ดร.สิริพงศ์ อังคสกุลเกียรติ ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธานเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการ ‘เส้นทางสู่ 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ การศึกษาที่ยืดหยุ่น ป้องกันเด็กหลุดจากระบบ’ จัดโดย กสศ. ณ โรงแรมอัศวิน แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพฯ

ดร.สิริพงศ์ กล่าวว่า การจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ สอดรับกับนโยบาย ‘เรียนดีมีความสุข’ ที่พลต.ร.ว.เอกเพิ่มพูนขีดชอบ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ มุ่งให้ความสำคัญเรื่องการจัดการศึกษาเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ของเด็กเยาวชนทุกคน เพราะหากระบบ

การศึกษายังคงยึดติดอยู่กับรูปแบบเดิมๆ ย่อมหมายถึงเด็กจำนวนหนึ่งจะหลุดออกจากระบบการศึกษาไปอย่างไม่มีทางเลือก

“วันนี้รูปแบบการศึกษาเปลี่ยนไปจากอดีต บางสาระวิชาเด็กไม่จำเป็นต้องเรียนรู้ที่โรงเรียนแล้ว โรงเรียนจึงต้องปรับบทบาทตัวเอง ขณะที่ครูก็เปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นโค้ช อย่างไรก็ตาม โรงเรียนยังถือว่ามีความสำคัญมากในการป้อนเพาะทักษะ Softskill ต่างๆ ที่เด็กไม่สามารถเรียนรู้ด้วยตัวเองได้ เพราะทักษะเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ด้วยวิธีการซึมซับผ่านประสบการณ์ตรง”

FUNDS ACTIVITY

กิจกรรมและความเคลื่อนไหว
ของโครงการสนับสนุนทุนการศึกษา

โรงเรียนไทรน้อย 'ยินดีรับเข้าเรียนทันที งดเว้นค่าใช้จ่ายการศึกษา หนทางส่งเด็กให้ถึงฝั่ง' ถึงวันจบการศึกษาของ เยาวชนที่ได้กลับเข้าเรียน ในภาวะวิกฤต

“ดีใจที่ได้เห็นเด็กอีกคนหนึ่งเรียนจบ เห็นเขามีช่องทางและโอกาสไปต่อมากขึ้น และยังได้เห็นว่าเขาภูมิใจที่ตัวเองทำได้ ทางโรงเรียนก็ภูมิใจไปด้วย”

ปิติ ยางกลาง ผู้อำนวยการโรงเรียนไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี กล่าวในวาระที่เยาวชนในความดูแลของ ‘ศูนย์ช่วยเหลือเด็กเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา กสศ.’ ซึ่งร่วมมือกับ สพฐ. และโรงเรียนไทรน้อย ช่วยกันพากลับเข้าโรงเรียนในภาวะฉุกเฉินได้แก่ ‘น้องวาง’ ดาวง และ ‘มะขาม’ อิศรา เจือกิน จบการศึกษาชั้น ม.6 และ ม.3 ตามลำดับ หลังภาคเรียนที่ 2 ของปีการศึกษา 2566 สิ้นสุด

...ย้อนไปช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19

วงจบ ม.3 จากโรงเรียนไทรน้อยในปีการศึกษา 2563 และไม่ได้เรียนต่อ ม.4 เนื่องจากครอบครัวขาดรายได้ อย่างหนัก วงจึงสละสิทธิ์ให้น้องสาวได้เรียน ส่วนตัวเองไปช่วยแม่ทำงานหารายได้อีกแรงหนึ่ง

จนผ่านไปราว 8 เดือน เมื่อ กสศ. และ สพฐ. ดำเนินตามแนวทางการสร้าง ‘ระบบป้องกันและช่วยเหลือเด็กหลุดออกนอกระบบ’ พบว่า วงเป็นหนึ่งในเยาวชน 4.3 หมื่นคน ที่ไม่มีรายชื่อเรียนต่อในระดับชั้นที่สูงขึ้น และเมื่อได้คุยกัน วงแจ้งความประสงค์ว่าอยากกลับเข้าเรียนชั้น ม.4 ที่โรงเรียนเดิม จึงมีการประสานพูดคุยกับทางโรงเรียน ซึ่ง ผอ.ปิติ ตัดสินใจรับวงทันทีในภาคเรียนที่ 2 ของปีการศึกษา 2564 พร้อมมีโปรแกรมฟื้นฟูความรู้ และจัดตารางเวลา

เรียนเป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้่วงตามบทเรียนทันเพื่อน ในช่วงเวลาเหลือมกั้มไม่มาก ‘น้องมะขาม’ หลุดจากโรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งในระหว่างเรียนชั้น ม.1 จากนั้นไม่ได้ศึกษาต่อในระบบใดเลยตลอดหนึ่งปีการศึกษา จนรายชื่อของน้องเข้ามาสู่ ‘ศูนย์ช่วยเหลือเด็กเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา กสศ.’ กระบวนการดูแลช่วยเหลือจึงเริ่มต้น โดยเมื่อน้องมะขามแจ้งความต้องการว่าอยากเรียนต่อ ก็เป็นโรงเรียนไทรน้อยที่ชื่อของน้องอยู่ในเขตบริการเป็นผู้รับไว้ และนำกลับสู่การเรียนชั้น ม.1 ทันที แม้อยู่ในช่วงกลางภาคเรียน ...

กสศ. เปิดรับ ‘โครงการ ส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ ชุมชนเป็นฐาน ปี 2567’

กสศ. ขอเชิญชวนหน่วยงาน องค์กรชุมชน มูลนิธิ องค์กรสาธารณประโยชน์ กิจกรรมเพื่อสังคม สถาบัน การศึกษาทั้งภาครัฐและภาคเอกชน (หน่วยเสนอโครงการ) ที่มีแนวคิดมุ่งส่งเสริมการศึกษาเพื่อส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ในการพัฒนาทักษะอาชีพ และนวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ร่วมส่งข้อเสนอ ‘โครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ปี 2567’

โดยในปีนี้มีรายละเอียดการเปิดรับข้อเสนอ ดังนี้

1. เปิดรับข้อเสนอเชิงแนวคิด (Concept Proposal) (ประเภทโครงการใหม่)
2. เปิดรับข้อเสนอโครงการ (Full Proposal) (ประเภทโครงการต่อยอดและขยายผล)

หน่วยงานที่สนใจยื่นข้อเสนอโครงการผ่านทางเว็บไซต์ของ กสศ. ได้ตั้งแต่วันที่ 27 เมษายน-16 พฤษภาคม 2567 (ภายในเวลา 16.30 น.)

ยินดี นศ.ทุนนวัตกรรม สายอาชีพชั้นสูงเพื่อผู้เรียน ที่มีความต้องการพิเศษ สำเร็จการศึกษารุ่นที่ 3

เมื่อวันที่ 29-31 มีนาคม 2567 ที่โรงแรมเวลคัมเวิร์ลบีช รีสอร์ทแอนด์สปา อ.บางละมุง จ.ชลบุรี กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) และ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดกิจกรรมปัจฉิมนิเทศและพิธีมอบเกียรติบัตรให้กับ นักศึกษาทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ จำนวน 107 คน ซึ่งสำเร็จการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) 2 ปี จาก 11 สถาบันการศึกษาสายอาชีพที่ร่วมโครงการ ได้แก่ วิทยาลัยการอาชีพพุทธมณฑล, วิทยาลัยเทคโนโลยีดอนบอสโก, วิทยาลัยเทคโนโลยีพระมหาไถ่ พัทยา, วิทยาลัยบริหารธุรกิจและการท่องเที่ยวกรุงเทพ, วิทยาลัยสารพัดช่างเชียงใหม่,

วิทยาลัยเทคนิคบางแสน, วิทยาลัยสารพัดช่างสุรินทร์ วิทยาลัยสารพัดช่างอุดรธานี, วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ และวิทยาลัยอาชีวศึกษาลำปาง ร่วมด้วยเครือข่ายองค์กรภาครัฐในการดูแลคนพิการระดับพื้นที่จังหวัด และเครือข่ายสถานประกอบการภาคเอกชน

กิจกรรมนี้เป็นส่วนหนึ่งของภาพสะท้อนการทำงานโครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ จากการทำงานร่วมกันบนโจทย์พัฒนาการศึกษาสายอาชีพเพื่อการสร้างงาน สร้างอาชีพให้แก่กลุ่มผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ หนุนเสริม 'การศึกษาสู่การมีงานทำ' ผ่านการวิจัยและระดมทรัพยากรตลอดจนความร่วมมือจาก

ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงผลักดันให้เกิดการรับรู้และยอมรับในศักยภาพและความสามารถของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ อันเป็นหนึ่งในแนวทางสร้างความเสมอภาคบนฐานของความแตกต่างหลากหลาย โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือเปิดประตูโอกาส สร้างความเปลี่ยนแปลงในชีวิตผู้เรียน

โดยตลอดทั้งสามวัน นักศึกษาทุนผู้สำเร็จการศึกษา ได้ทำกิจกรรม Workshop เตรียมความพร้อมสู่การมีงานทำ อาทิ การเสริมประสบการณ์การสัมภาษณ์งาน การรับฟังตัวแทนสถานประกอบการ ...

สรุปกิจกรรม กสศ.
และภาคีหุ้นส่วนเพื่อความ
เสมอภาคทางการศึกษา
เดือนเมษายน 2567

ติดตามความเคลื่อนไหวของ กสศ.
ได้ที่ <https://www.eef.or.th>

<https://www.facebook.com/EEFthailand>
<https://www.youtube.com/@EEFthailand>

ร่วมแสดงความคิดเห็น
หรือส่งข้อเสนอแนะมาได้ที่
content@eef.or.th

//

การที่บางคนอยู่นอกระบบการศึกษา อาจจะเป็นการดีสำหรับเขา เพราะว่าการศึกษาในระบบมีหลายจุดที่ไม่ได้ตอบโจทย์ชีวิต กสศ. จึงพยายามสื่อสารแนวความคิดที่ว่า ไม่มีการศึกษาในระบบหรือการศึกษานอกระบบ แต่ควรใช้คำว่า การเรียนรู้จากระบบการศึกษาที่ยืดหยุ่น ในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเด็กคนหนึ่งจะอยู่ในระบบหรือนอกระบบที่เป็นทางการ เราจะมีวิธีทำให้เขาได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องได้อย่างไร

//

ดร.ประสาร ไตรรัตน์วรกุล
ประธานกรรมการบริหาร
กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

